

Проект номер G55608 Міграційна політика України: шляхи вдосконалення, 2024-2025

Оцінка стану реалізації чинної міграційної політики України

За підтримки Міжнародного фонду «Відродження»

Виконавці:

Всеукраїнська асоціація компаній з міжнародного працевлаштування

Інститут демографії та проблем якості життя (з квітня 2025 р. - Інститут демографії та досліджень якості життя імені Михайла Птухи) Національної академії наук України

Оцінка стану реалізації чинної міграційної політики України

Завдання - оцінити стан реалізації чинної міграційної політики України

Складові дослідження – кабінетне дослідження + експертні обговорення

- Здійснено оцінку поточного стану державної міграційної політики в Україні, наявних прогалин, напрямів їх усунення.
- Визначено функціональні завдання ЦОВВ та зон їх відповідальності щодо реалізації державної міграційної політики за нормативно-правовими актами та фактичним станом.
- Проведено експертні обговорення з представниками ЦОВВ щодо результативності чинної державної міграційної політики в Україні, наявних прогалин та шляхів їх усунення, а також проблем взаємодії між ЦОВВ під час реалізації державної міграційної політики та можливих підходів до удосконалення механізму взаємодії.
- Сформульовано пропозиції щодо удосконалення механізму взаємодії та координації між ЦОВВ, насамперед міністерствами, при реалізації Стратегії міграційної політики в Україні.

Експертні обговорення з представниками ключових Міністерств

- Міністерство внутрішніх справ.
- Міністерство соціальної політики.
- Міністерство економіки.

- Міністерство закордонних справ.

- *Міністерство освіти та науки.*

Основні напрями регулювання міграційних процесів, окреслені в Конституції України

- питання громадянства (в частині набуття громадянства іноземцями та особами без громадянства);
- сприяння репатріації, у т.ч. репресованих та депортованих за часів тоталітаризму;
- забезпечення свободи пересування;
- регулювання еміграції громадян та захист їхніх прав та інтересів за кордоном;
- регулювання імміграції іноземців та осіб без громадянства, їхній правовий статус, надання притулку.

Стратегічні документи у сфері міграцій

- ❖ Концепція державної міграційної політики України (Указ Президента України 622/2011 від 30.05.2011).
- ❖ Стратегія державної міграційної політики на період до 2025 р. (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р.).

Основні Закони України у сфері міграцій

- «Про громадянство»;
- «Про реабілітацію жертв політичних репресій»;
- «Про закордонних українців»;
- «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України»;
- «Про свободу пересування та вибір місця проживання»;
- «Про надання публічних (електронних публічних) послуг щодо декларування та реєстрації місця проживання в Україні»;
- «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав трудових мігрантів та боротьби з шахрайством у працевлаштуванні за кордон»;
- «Про зовнішню трудову міграцію»;
- «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»;
- «Про імміграцію»;
- «Про встановлення додаткових правових та соціальних гарантій для громадян Республіки Польща, які перебувають на території України»;
- «Про біженців та осіб, які потребують додаткового захисту».

Стратегія демографічного розвитку України на період до 2040 року

- створення умов для добровільного повернення українців із-за кордону та зменшення відтоку населення з України;
- поглиблення співпраці із представниками закордонних українців;
- залучення мігрантів із числа іноземних громадян для задоволення потреб ринку праці, які неможливо задовольнити за рахунок внутрішніх ресурсів;
- сприяння зниженню рівня відтоку молоді за кордон.

ЦОВВ, які реалізують політику України у сфері міграції

- Міністерство внутрішніх справ України;
 - Державна міграційна служба України;
 - Державна прикордонна служба України;
 - Міністерство економіки України;
 - Міністерство закордонних справ України;
 - Міністерство соціальної політики України;
 - Міністерство нацонільної єдності України.
-
- Міністерство освіти і науки України;
 - Служба безпеки України;
 - Державна служба зайнятості України;
 - Національна соціальна сервісна служба України;
 - Національний банк України;
 - Державна служба статистики України.

Державна міграційна служба України (ДМС) виконує широкий спектр функцій у сфері міграції як власних громадян, так і іноземців, надає різноманітні адміністративні послуги, оформлює численні документи і, відповідно веде їх облік. Відомство є розпорядником низки реєстрів, у т.ч. Єдиного державного демографічного реєстру. Інструментами впливу ДМС є імміграційна політика, надання мігрантам статусу та дозволів на проживання.

Наразі ДМС концентрується на посиленні боротьби з неурегульованою міграцією, а не на ідеї використання результатів міграції в інтересах економічного розвитку. Ідея впровадження Програм регуляризації окремих категорій неурегульованих мігрантів, яка неодноразово висловлювалася експертами, не знаходить достатньої підтримки серед фахівців ДМС.

На *Державну прикордонну службу України* (ДПС) покладаються завдання щодо забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її прилеглий зоні та виключній (морській) економічній зоні.

Інструменти впливу ДПС – охорона кордону, облік перетинів кордону, рішення щодо пропуску / непропуску через державний кордон. Після повномасштабного вторгнення ДПС доволі швидко зорієнтувалася у зміні ситуації, зокрема, вже з 27 лютого було запроваджено публікацію щоденної інформації про кількість виїздів/в'їздів через державний кордон.

Міністерство економіки України (Мінекономіки) є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику, зокрема, у сфері праці, зайнятості населення, трудової міграції, трудових відносин, соціального діалогу.

Вплив Мінекономіки реалізується через такі інструменти як ліцензування діяльності з посередництва у працевлаштуванні за кордоном, гранти на розвиток бізнесу та короткострокові освітні програми. На нові виклики Міністерство реагує доволі оперативно. В умовах повномасштабного вторгнення і погіршення ситуації на ринку Мінекономіки здійснює розробку заходів щодо лібералізації трудового законодавства.

Міністерство закордонних справ України (МЗС) є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері зовнішніх зносин.

Інструментами впливу МЗС є міжнародна співпраця та прийняття рішень щодо допущення громадян України, які перебувають за кордоном, до виборчого процесу. При цьому існує потреба посилення комунікації з українцями за кордоном, зокрема, з воєнними мігрантами.

Міністерство соціальної політики України (Мінсоцполітики) є центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії торгівлі людьми. Крім того, Мінсоцполітики відповідно до покладених на нього завдань розробляє та вносить в установленому порядку пропозиції стосовно удосконалення державної політики щодо демографічного розвитку, в тому числі регулювання міграційних потоків, а також забезпечує формування та ведення Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб.

Крім того, роль Міністерства полягає у формуванні сприятливого соціального середовища, яке б стимулювало громадян залишатися в Україні, повертатися після вимушеного виїзду та зберігати міцний зв'язок з Батьківщиною, перебуваючи за її межами.

Основними інструментами впливу Мінсоцполітики в міграційній сфері є захист постраждалих від торгівлі людьми та методологія обліку ВПО. Існують проблеми обліку ВПО. Судячи з розподілу зареєстрованих ВПО за регіонами походження та віком колишні «пенсійні туристи» так і залишаються у реєстрі, хоча можливостей здійснення відповідних поїздок у них наразі немає.

Третього грудня 2024 р. Верховна Рада України ухвалила призначення віце-прем'єра і одночасно очільника нового міністерства – національної єдності України. Одночасно Кабінет Міністрів перейменував Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій на Міністерство національної єдності України. Відповідно до заяв високопосадовців, на цей органі буде покладено згуртування українців за кордоном та зміцнення їхніх зв'язків з Україною, забезпечення освітніх, культурних та інформаційних потреб українців за кордоном, протидія російській пропаганді та впливу на українські громади за межами країни. Створення Міністерства національної єдності також сприятиме формуванню стратегії щодо створення умов для повернення українців, які нині перебувають за кордоном, на Батьківщину, розробленню та впровадженню програм повернення.

Механізми координації діяльності ЦОВВ у сфері регулювання міграцій

- обмін статистичною та аналітичною інформацією;
 - міжвідомчі робочі групи;
 - Координаційний центр із співробітництва з Європейською міграційною мережею.
-
- Проблема створення міжвідомчого органу з питань міграції та діаспори.

Верховна Рада України

- Комітет з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин;
- Комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів;
- Комітет з питань освіти, науки та інновацій;
- Комітет з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва.

Проблеми реалізації державної міграційної політики

- ❖ Міграційна політика не належить до пріоритетів державотворення.
- ❖ Недостатня координація діяльності ЦОВВ у сфері регулювання міграцій.
- ❖ Реактивність державної міграційної політики.
- ❖ Прийняття низки ключових законів під тиском ЄС.
- ❖ Недостатня відкритість українського міграційного законодавства.

Дякую за увагу!